

venije v Nato, druge pa menijo, da s tem sogovornikom v Natu sporočamo omahljivost oziroma neprepričljivost glede naših namer.

Ob primerjavi vsebine strankarskih programov in njihovih aktualnih političnih potez zasledimo precej nedoslednosti. Tako se Združena lista socialnih demokratov v programu zavzema za varnostno politiko oborožene nevtralnosti, s svojimi političnimi dejanji (na primer podpis skupne izjave parlamentarnih strank aprila 1997) pa se zavzema za članstvo Slovenije v Natu; Slovenski krščanski demokrati v svojem programu Nata sploh ne omenjajo, v političnem delovanju pa brez zadržkov podpirajo idejo o vključitvi Slovenije v Nato; Liberalna demokracija Slovenije se je v svojem programu zavzemala za referendum kot način odločanja o članstvu Slovenije v Natu, v političnem delovanju pa je svoje stališče revidirala.

Razloge za nesprejem Slovenije v Nato v prvem krogu njegove širitve, in šele na tej točki postane pomembna pripadnost poziciji oziroma opoziciji, vidijo vladne stranke predvsem v zunanjih dejavnikih, na katere same niso imele odločilnega vpliva, medtem ko opozicijske stranke za neuspeh krivijo vlado. Dve ključni koalicijski stranki, ki tvorita sedanjo vlado (Liberalna demokracija in Ljudska stranka) vsaj posredno vidita težave našega približevanja Natu v nezadovoljivi pripravljenosti Slovenske vojske. Opozicija pa med drugim opozarja na prepočasnost sprememb v družbi (nedokončane politične, ekonomske in vojaške reforme), namerno zavlačevanje procesa vračanja nacionaliziranega premoženja in s tem poprave krivic storjenih v prejšnjem 'totalitarnem režimu', prepočasen proces privatizacije in oviranje tujih naložb, neangažiranost Slovenije pri reševanju balkanske krize in nesprejem nekaterih zahtevanih obrambnih obveznosti, pomanjkljiv civilni nadzor nad vojsko in slabo pripravljenost slednje, nepregleden obrambni proračun in na nakupe orožja in vojaške opreme v državah, ki niso članice Nata.

Javnomnenjski podatki kažejo, da večina respondentov podpira idejo o vključitvi Slovenije v Nato, obenem pa se relativna večina zavzema za zniževanje oziroma v najboljšem primeru ohranjanje ravni obrambnih izdatkov, kar še posebej velja za izdatke za vojaško obrambo, medtem ko je zahteva po znižanju izdatkov za nevojaško (civilno) obrambo malo manj izrazita. Na drugi strani pa velja, da bi članstvo v zvezi Nato za Slovenijo pomenilo povečanje obrambnih (predvsem vojaških) izdatkov, kar je s svojimi projekcijami za prihodnje obdobje potrdila tudi vlada. Treba je povedati, da raziskovalci doslej nismo vzpostavili neposredne korelacije med obema variablama (obrambni izdatki in članstvo Slovenije v Natu), kljub temu pa se postavlja vprašanje, ali lahko pričakujemo, da bo podpora javnosti projektu vključevanja Slovenije v Nato nižja, če bo članstvo pomenilo občutno povečanje obrambnih izdatkov?

Hipotetično smo predvidevali, da utegne stopnja zaznane vojaške ogroženosti vplivati na odnos javnosti do članstva Slovenije v Natu, vendar kljub nizki zaznavi vojaške ogroženosti, izsledki javnomnenjskih raziskav kažejo, da je bila podpora slovenske javnosti prizadevanjem države za članstvo v Severnoatlantskem zavezništvu relativno stabilna in visoka in je v povprečju dosegala okoli šestdeset odstotkov respondentov.

Kljub temu govorimo o relativni podpori javnosti projektu vključevanja Slovenije v Nato, za to pa obstajajo trije razlogi: prvič, podpora javnosti ni bila tako

visoka kot to velja za nekatere druge države aspirantke za članstvo, drugič, kot smo videli, podatki posredno kažejo, da javnost ni bila pripravljena pokriti višjih obrambnih izdatkov, ki bi jih prineslo članstvo v Natu in tretjič, podpora javnosti ni bila tako visoka kot podpora parlamentarnih političnih strank, ki so se vse deklarativno zavzele za članstvo Slovenije v Natu.

LITERATURA

Facts About Slovenia: Defence, Ljubljana, April 1998.

Janša, Janez, Če vlado sestavlja zadnji predsednik komunistov, Delo, Sobotna priloga, 25. julij 1998.

Jelušič, Ljubica in Grizold, Anton, 'Slovenian Security in a European Perspective', v: Paul Luif (ur.), Security in Central and Eastern Europe, (Laxenburg: Austrian Institute for International Affairs, 1998).

Madrid Declaration on Euro-Atlantic Security and Cooperation, Madrid, 8-9 VII 1997.

Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 71, 30. december 1993.

Rupel, Dimitrij, Še eno pismo senatorju?, Delo, Sobotna priloga, 18. julij 1998.

Zakon o obrambi, Uradni list RS, št. 82, 30. december 1994.

Washington Declaration, Washington, 23 rd and 24 th April 1999.

LOKALNE VOLITVE V SLOVENIJI -
PRIMERJAVA 1994-1998**

Povzetek. Članek je posvečen problematiki lokalnih volitev z vidika primerjave slovenskih lokalnih volitev v letih 1994 in 1998. V primerjalni analizi smo se osredotočili predvsem na organiziranost političnih strank na lokalni ravni ter skušali zaznati trende v gibanju volilnih rezultatov posameznih strank od leta 1994 naprej. Hkrati predstavlja članek izredno bogato bazo podatkov ne le o rezultatih lokalnih volitev, temveč tudi glede organiziranosti strank na lokalnih ravni. Osnovna ugotovitev primerjalne analize je opazen premik v levo, saj so od leta 1994 "desne" stranke na lokalni ravni izgubile delež volilne podpore, istočasno pa so "leve" stranke pridobile delež volilne podpore. Po lokalnih volitvah 1998 je prišlo do nove porazdelitve moči, povečalo pa se je tudi število neodvisnih kandidatov. Kaže se trend krepitev največjih parlamentarnih strank, kar je v največji meri povezano z dobro organiziranostjo teh strank na lokalni ravni.

Ključni pojmi: lokalne volitve, politične stranke, Slovenija, primerjalna analiza.

Volitve so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov volje ljudi in eden nujnih pogojev za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov in seveda tudi organov lokalne samouprave. Po političnem pomenu so lokalne volitve popolnoma primerljive z državnimi, saj je lokalna samouprava ključna za življenje ljudi; lokalne volitve pomenijo najpomembnejši vpliv prebivalcev lokalne skupnosti na delovanje lokalne samouprave in so kot take bistvena prvina lokalne demokracije. Lokalne volitve tako omogočajo prebivalcem lokalne skupnosti neposreden vpliv na sestavo predstavniškega telesa, s tem pa tudi vpliv na odločitve, ki jih ta sprejema. Z volitvami podelijo volivci članom predstavniškega telesa mandat - pooblastilo za to, da odločajo v njihovem imenu o vseh pomembnih vprašanjih v lokalni skupnosti, o katerih se je potrebno odločati takorekoč vsakodnevno in o njih ni mogoče odločati na načine neposredne lokalne demokracije (zbor občanov, referendum). Zato imajo volitve odločilen pomen tudi za demokratično uresničevanje lokalne samouprave (Grad 1998, 49).

* Miro Haček, asistent in mladi raziskovalec na FDV.

** Zahvaljujem se dr. Igorju Lukšiču za pomoč pri nastajanju tega članka.

Volitve predstavniškega telesa in drugih organov lokalne skupnosti imajo v okviru lokalne samouprave podobno vlogo ter pomen kot volitve na državni ravni. V obeh primerih gre za demokratično odločanje o osebah, ki bodo zastopale voljo volivcev v predstavniškem telesu ter drugih voljenih organih lokalne skupnosti. Čeprav je lokalna skupnost bistveno manjša od države, tudi na tej ravni pomeni neposredna demokracija bolj izjemo kot pravilo, kar pomeni, da tudi na tej ravni prevladuje posredna demokracija. Posredna demokracija se kaže v prenosu pravice odločanja prebivalcev lokalne skupnosti na organe lokalne skupnosti. Pri lokalnih volitvah je narava le-teh drugačna od narave državnih volitev, ki ponavadi pomenijo enega redkih načinov vplivanja državljanov na državno odločanje. Lokalna samouprava v svojem bistvu pomeni zagotavljanje možnosti neposrednega vplivanja in udeleženosti prebivalcev lokalnih skupnosti na odločanje v teh lokalnih skupnostih. Zato bi naj bile lokalne volitve le ena od možnosti in nikakor ne edina možnost vplivanja prebivalcev lokalne skupnosti na lokalno samoupravo in jih je zato potrebno jemati kot "neločljivi in naravni del lokalne samouprave kot take" (Grad 1998, 48). Za lokalne volitve veljajo povsem enaka načela kot za volitve na državni ravni, zahtevajo tudi podobno organizacijo in enaka pravna jamstva za uresničevanje volilne pravice vsakega posameznega prebivalca lokalne skupnosti.

Lokalne volitve pomenijo pomemben preizkus političnega javnega mnenja v obdobju med volitvami na državni ravni, čeprav se volivci na lokalni ravni pogosto odločajo povsem drugače kot na državnih volitvah. Na lokalni ravni volivci pogosto podpirajo stranke, ki jih na državni ravni (še) ni v parlamentu ali predvsem neodvisne kandidate. Nasploh pa so na volilno izbiro na obojih slovenskih lokalnih volitvah (1994 in 1998) gotovo najbolj vplivali specifični lokalni interesi, povezani zlasti z razlikami v ekonomskem položaju posameznikov in tudi celotnih lokalnih skupnosti.

Demokratične lokalne volitve so še posebej pomembne v Srednji in Vzhodni Evropi zaradi procesa konsolidacije celotnega političnega sistema. Lokalne volitve gotovo predstavljajo enega najpomembnejših virov demokracije na lokalni ravni. Zato je pomembno raziskovati lokalne volitve tudi v Sloveniji. Poleg tega lahko na lokalnih volitvah preverjamo tudi sposobnost strank z vidika pridobivanja politične moči, kot tudi njihovo razvitost glede na organizacijsko pokrivanje "baze". Gre torej za njihovo sposobnost, da bi prodrle na raven lokalnih politik, pripravile poseben programe za posamezne lokalne skupnosti in se v njih opredelile do čisto konkretnih lokalnih problemov v posameznih okoljih, oblikovale določena programska ali politična zaveznitva ter poiskale najprimernejše kandidate, po potrebi tudi skupaj z drugimi političnimi strankami, za 2800 (lokalne volitve v letu 1994) oz. 3500 (lokalne volitve v letu 1998) občinskih svetnikov in 147 (1994) oz. 191¹ (1998) županskih mest, ki bi bili dovolj sprejemljivi tako za občinske strukture kot tudi za strankarske vrhove.

¹ Lokalne volitve v letu 1998 so potekale v 190 občinah, saj so bile volitve v občini Horjul naknadno, v občini Koper pa zaradi odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije o neskladnosti mestne občine Koper z določbami zakona o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij volitev ni bilo in bodo konec leta 1999.

Na slovenskih lokalnih volitvah v letih 1994 in 1998 je bilo zaznati več ključnih dejavnikov. Primarno naj opozorimo na nezmožnost neposredne primerjave obojih volitev, saj je neposredno pred volitvami v letu 1998 začela veljati sprememba Zakona o lokalni samoupravi, ki je vzpostavila 45 novih občin, ki so nastale s spreminjanjem območij starih (147) občin. Tako je le približno polovica občin ostala v bolj ali manj nespremenjenih mejah ter nam omogočila neposredno primerjavo. Velja izpostaviti tudi razlike v velikosti volilnih enot in na vpliv le-teh na volilne rezultate. Tretja, prav tako pomembna značilnost, pa je neposrednost volitev županov, ki jo pozna le malo drugih ureditev (Slovaška, delno tudi Madžarska)² - v slovenskem primeru ima lahko tak način volitev posledico, da večina v občinskem svetu in župan pripadata različnim političnim skupinam, kar pogosto vodi v zanimive situacije "kohabitacije" in povzroča številne težave v delovanju takšnih lokalnih skupnosti.

V primerjalni analizi preteklih lokalnih volitev smo se osredotočili na nekaj glavnih značilnosti in skušali zaznati trende v gibanju volilnih rezultatov posameznih strank ter organizaciji posameznih strank na lokalni ravni.

Organiziranost strank na lokalni ravni

Tako kot pri državnih volitvah si politične stranke tudi na lokalnih volitvah prizadevajo pridobiti čim večje število položajev v lokalni samoupravi. V ta namen postavljajo svoje kandidate na volitvah predstavniških organov v lokalnih skupnostih (župan, občinski svet) ter delujejo v predvolilni kampanji. Moč in ugled posamezne politične stranke sta namreč v veliki meri odvisna tudi od uspeha na lokalni ravni in ne le od uspeha na državni ravni.

Volilna podpora, ki so jo na lokalnih volitvah v letih 1994 in 1998 dobile politične stranke, se od občine do občine precej razlikuje. Pri oceni uspeha je potrebno upoštevati število občin, v katerih je politična stranka zmagala ali dosegla dober uspeh, hkrati pa tudi "pomembnost" občine, v kateri je stranka dosegla velik uspeh. Glavni dejavniki, ki vplivajo na uspeh posamezne politične stranke v neki enoti lokalne samouprave, so vsekakor stopnja organiziranosti te stranke v tej enoti lokalne samouprave, stopnja prepoznavnosti stranke ter (ne)uspešnost predvolilne kampanje. Nadalje lahko tako za lokalne volitve leta 1994 kot tudi za lokalne volitve 1998 ugotovimo, da je bilo razmerje moči pred volitvami v veliki večini občin povsem nepregledno. Poleg tega so stranke na lokalni ravni precej različno organizirane - nekatere s svojimi lokalnimi organi pokrivajo večinoma večje in "pomembnejše" občine, druge pa so razširile svojo organizacijsko mrežo navzdol in vsaj na formalni ravni oblikovale mrežo občinskih in krajevnih odborov, s katero so deloma ali popolnoma pokrile vse slovenske občine.

² Na Madžarskem je župan neposredno izvoljen v občinah z manj kot 10.000 prebivalci, drugje pa ga voli občinski svet.

Tabela 1: Primerjava števila vloženih list kandidatur in lokalne organiziranosti vseh sedmih parlamentarnih strank in zunajparlamentarne Demokratske stranke v 147/192* občinah na lokalnih volitvah v letih 1994 in 1998

Stranke	Število občinskih odborov**	Število občin, v katerih je stranka vložila kandidatne liste za občinske svete**	Število občin, v katerih je stranka predlagala kandidata za župana**
LDS	100-110/185	138/169	121/122***
ZLSD	64/115	127/151	73/89***
DeSUS	40/91	-/111	5/13***
SKD	142/192	142/179	142/118***
SLS	143/188	-/185	90/136***
SDS	137/192	137/181	72/125***
SNS	-/-	-/71	-/7***
Demokrati (DS)	30/60	41/71	15/18***

VIR: strankarska glasila, informacije sekretarjev posameznih političnih strank

* v Republiki Sloveniji je bilo časa lokalnih volitev v letu 1994 konstituiranih 147 občin, v času lokalnih volitev v letu 1998 pa 192 občin

** prvo navedeno število predstavlja stanje posameznega parametra v času lokalnih volitev 1994, drugo navedeno število pa stanje posameznega parametra v času lokalnih volitev 1998 (opomba: lokalne volitve v letu 1998 so potekale v 190 občinah, saj so bile volitve v občini Horjul naknadno, v mestni občini Koper pa volitev zaradi odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije ni bilo in bodo konec leta 1999).

*** šete so tudi skupne kandidature (v primerih, ko je kandidata za župana predlagalo več političnih strank skupaj).

Med vsemi večjimi strankami imajo najbolj razvito terensko mrežo stranke, ki jih lahko uvrstimo v desno polovico političnega spektra (SKD, SLS in SDS). Slovenski krščanski demokrati (SKD) in Socialdemokratska stranka Slovenije (SDS) pa sta edini slovenski politični stranki, ki imata terenske izpostave – občinske odbore organizirane v vsaki slovenski občini. Trem omenjenim strankam se po tem kriteriju približa le Liberalna demokracija Slovenije (LDS), ki z občinskimi odbori pokriva 185 občin. Ostale parlamentarne politične stranke (Združena lista socialnih demokratov – ZLSD in Demokratska stranka upokojencev – DeSUS) pokrivajo približno polovico slovenskih občin, za Slovensko nacionalno stranko (SNS) pa podatki niso bili dostopni. Med zunajparlamentarnimi strankami je najboljše terensko organizirana Demokratska stranka, ki z občinskimi odbori pokriva slabo tretjino slovenskih občin. Večje stranke bistveno bolj pokrivajo mrežo slovenskih občin kot manjše stranke oziroma povedano drugače, večje politične stranke so terensko precej bolj organizirane kot manjše. Če označimo Demokratsko stranko za najboljše organizirano zunajparlamentarno stranko,³ potem lahko sklepamo o precej boljši lokalni organiziranosti parlamentarnih strank. Če pogledamo terensko organiziranost slovenskih strank še primerjalno (lokalne

³ Demokratska stranka je po razpoložljivih podatkih (vir: Republiška volilna komisija) tako na lokalnih volitvah v letu 1994 kot tudi v letu 1998 med zunajparlamentarnimi strankami vložila največ kandidatnih list za volitve občinskih svetov ter kandidatur za župane.

volitve 1994) ugotovimo, da se stopnja lokalne organiziranosti slovenskih političnih strank (ki jo določa odstotek občin, ki jih posamezna politična stranka s svojimi občinskimi odbori pokriva) v zadnjih štirih letih ni bistveno spremenila, le pri LDS je zaznati spremembo, saj je stranka v času lokalnih volitev leta 1994 pokrivala okrog 65% slovenskih občin, v času lokalnih volitev 1998 pa je ta odstotek narasel na 95%. Sicer so vse politične stranke povečale število občinskih odborov, kar pa je posledica spremembe v sistemu lokalne samouprave.

Organizacijsko pokritost novih občin najbolje ilustrira število vloženih list za občinske svete in kandidatur za župane. V primerjavi z lokalnimi volitvami v letu 1994 je opaziti, da se je zlasti SLS bistveno okrepila, saj je v največ občinah vložila tako listo kandidatur za občinske svete kot tudi županskih kandidatur. Pri številu vloženih list kandidatur za občinske svete in pri številu vloženih županskih kandidatur so v ospredju tiste politične stranke, ki so na lokalni ravni tudi najbolje organizirane. Z izjemo SKD so vse politične stranke, ki so zajete v analizo, v primerjavi z lokalnimi volitvami 1994 povečale število kandidatov za občinske svete in za župane (Tabela 1).

Za lokalne volitve v okviru novih 192 občin (oz. 147 občin v letu 1994) je bilo nadalje zelo pomembno tudi povezovanje strank. Na obojih volitvah so se povezovale zlasti politično sorodne stranke. Na lokalnih volitvah 1994 se je dogovarjalo šest parlamentarnih in izvenparlamentarnih strank, ki so se povezovale s slovensko pomladjo (Narodni demokrati, SLS, Slovenska nacionalna desnica, SDS in Zeleni, ter SKD, ki je bila v tem obdobju edina med temi strankami v tedanji vladni koaliciji). Koalicija se je postavljala predvsem proti LDS in ZLSD kot "starima" političnima strankama, hkrati pa tudi proti tedanji "veliki koaliciji"⁴, vendar je bilo znotraj nje toliko raznovrstnih in v nekaterih pogledih nasprotujočih si strank, da to povezovanje ni moglo doseči večjega uspeha. Značilnost lokalnih volitev 1994 je tudi dejstvo, da se vladajoča koalicija ni prenašala na lokalni nivo, kjer so stranke raje izbirale politično bolj sorodne partnerje. Na lokalnih volitvah 1998 je bilo povezovanja političnih strank še veliko manj. Kljub temu pa je sedanja vladna koalicija⁵ v nekaterih občinah prenesla sodelovanje z državne ravni tudi na lokalno raven, saj ima v osmih občinah župane, ki sta jih skupaj podprli vsaj dve koalijski stranki. Na drugi strani so se povezovale stranke desnega bloka - bolj intenzivno predvsem SKD in SDS. Ugotovimo lahko, da se je vladna SLS povezovala tako s koalijskima partnericama kot tudi s svojimi tradicionalnimi političnimi partnerji iz iste polovice političnega spektra. Tako ima ta stranka kar 17 izvoljenih županov, ki jih je podprla v navezi s še neko drugo stranko.

⁴ Velika koalicija je bila sestavljena iz treh največjih parlamentarnih strank, ki pa so izvirale z obeh polovic političnega spektra - SKD, ZLSD in LDS.

⁵ Po parlamentarnih volitvah leta 1996 se je oblikovala vladajoča koalicija, ki pa je sestavljena iz politično dokaj nasprotujočih si strank (LDS, SLS, DeSUS).

Shema 1 : Predvolilno povezovanje večjih političnih strank na lokalnih volitvah 1998 na primeru izvoljenih županskih kandidatov

Slovenska ljudska stranka (SLS)

s SKD	v treh občinah
s SDS in SKS	v osmih občinah
z LDS	v treh občinah
z LDS in ZLSD	v eni občini
z LDS in ZLSD in DeSUS	v eni občini
z LDS in DeSUS	v eni občini
skupaj	izvoljeni skupni kandidati v 17 občinah (5 različnih partnerjev)

Slovenski krščanski demokrati (SKD)

s SLS	v treh občinah
s SDS in SLS	v osmih občinah
s SDS	v treh občinah
skupaj	izvoljeni skupni kandidati v 14 občinah (2 različna partnerja)

Liberalna demokracija Slovenije (LDS)

z ZLSD	v štirih občinah
s SLS	v treh občinah
s SLS in ZLSD	v eni občini
s SLS in ZLSD in DeSUS	v eni občini
s DeSUS in ZLSD	v dveh občinah
s SLS in DeSUS	v eni občini
skupaj	izvoljeni skupni kandidati v 12 občinah (3 različni partnerji)

Socialdemokratska stranka Slovenije (SDS)

s SKD	v treh občinah
s SKD in SLS	v osmih občinah
skupaj	izvoljeni skupni kandidati v 11 občinah (2 različna partnerja)

Združena lista socialnih demokratov (ZLSD)

z LDS	v štirih občinah
z ZZP in IDS	v eni občini
s SLS in LDS	v eni občini
s DeSUS in LDS	v dveh občinah
s DeSUS in LDS in SLS	v eni občini
skupaj	izvoljeni skupni kandidati v 9 občinah (5 različnih partnerjev)

VIR: rezultati Republiške volilne komisije

Analiza volilnih rezultatov na lokalnih volitvah v letih 1994 in 1998

Predpostavka nekaterih političnih strank, da jim bo manjše število volilnih enot omogočilo pomembno večji delež volilnih glasov, sicer ni bila nerealna, vendar se je v večji meri uresničevala na lokalnih volitvah v letu 1994, na lokalnih volitvah 1998 pa le v manjši meri. Preden analiziramo volilne rezultate naj opomnimo, da je povečevanje števila občin iz 62 na 147 in kasneje na 192 rezultat dejstva, da se je povečalo število majhnih občin⁶, ki imajo majhno število volivcev, kjer ima en glas veliko večji vpliv kot v največjih mestnih občinah. Tako je vprašljivo, ali zmaga v majhnih občinah lahko odtehta volilni uspeh v le eni veliki mestni občini, ki ima več volivcev kot vse majhne občine skupaj.⁷ V naslednjih tabelah smo razdelili slovenske občine po velikosti glede na število prebivalcev skladno s 116.členom Zakona o lokalnih volitvah, v katerem je tudi določeno število članov občinskega sveta po občinah.

*Tabela 2: Velikost občine glede na število prebivalcev in volilna udeležba – primerjava lokalnih volitev 1994 in 1998**

Velikost občine	Volilna udeležba v % (1994)	Volilna udeležba v % (1998)
Do 3000	67.12	67.82
3001-5000	68.87	66.95
5001-10000	66.22	64.27
10001-15000	69.56	60.70
15001-20000	64.38	60.07
20001-30000	64.89	57.34
30001-100000	59.36	58.50
nad 100000	55.29	45.16
Skupaj država	62.75	58.27

* podatki Republiške volilne komisije in uradne službe za lokalno samoupravo

Volilna udeležba na lokalnih volitvah v letu 1998 je bila manjša kot na lokalnih volitvah v letu 1994, čeprav le za slabih pet odstotkov. To najbrž lahko pripišemo konsolidaciji novega sistema lokalne demokracije, ki se je zgodila v prvem mandatu predstavniških organov občin, ki so z lokalnimi volitvami 1998 vstopile že v drugi mandat po vzpostavitvi novega sistema lokalne samouprave. Slednjo ugotovitev potrjuje tudi podatek, da je bila udeležba višja kot na zadnjih volitvah le v najmanjših občinah, med katerimi pa je bilo tudi največ novoustanovljenih občin,

⁶ V primeru občine Ljubljana navedena ugotovitev ne velja, saj je ta občina nastala z združitvijo večih manjših občin v veliko mestno občino.

⁷ Za primer naj povemo, da je bilo v vseh slovenskih občinah z do vključno 5.000 prebivalcev na lokalnih volitvah 1998 oddanih 73.200 glasovnic, v največji slovenski občini – Ljubljani – pa 93.000 glasovnic.

ki jih je Državni zbor ustanovil v letu pred volitvami in v katerih so bile to sploh prve volitve za predstavniška telesa samostojne občine.

Župan je z zadnjo spremembo Zakona o lokalni samoupravi⁸ postal ključna figura v občini, saj je nasproti občinskemu svetu izrazil pridobil na politični moči, zato je smotrno analizirati tudi rezultate volitev za župane. Na podlagi preglednice lahko ugotovimo, da je največ kandidatov za župane predlagala SLS⁹, ki ji tesno sledijo SDS, LDS in SKD. Kar v 109 občinah so lahko volivci volili tudi neodvisne kandidate. Kot je razvidno iz preglednice, so bili kar v 44 občinah izvoljeni neodvisni kandidati, torej kandidati, ki jih niso predlagale politične stranke, kar kaže na sorazmerno veliko mero zaupanja volivcev v izvoljene kandidate, saj je bila večina od le-teh izvoljena že kar v prvem krogu volitev. Po drugi strani pa lahko ugotavljamo sorazmerno veliko mero nezaupanja volivcev do političnih strank. Med političnimi strankami so v ospredju ponovno tiste štiri stranke, za katere smo že ugotovili najboljšo stopnjo organiziranosti na lokalni ravni. Na županskih volitvah je tako premočno zmagala SLS, ki ima kar v 57 občinah župane, ki jih je predlagala bodisi samostojno bodisi skupaj z ostalimi političnimi strankami.

*Tabela 3: Primerjava vloženih kandidatur za volitve županov in dejansko izvoljenih županov po političnih strankah na lokalnih volitvah 1998**

Stranke	Število občin, v katerih je stranka imela samostojnega kandidata za župana	Število izvoljenih županov**
LDS	122	22 (34)
ZLSD	89	9 (18)
DeSUS	13	0 (4)
SKD	118	20 (34)
SLS	136	40 (57)
SDS	125	21 (32)
SNS	7	1
Demokrati (DS)	18	3
Nestranski kandidati	109	44
SOPS	5	1
Zveza za Primorsko	10	2 (3)
Istrski demokrati svet	1	0 (1)

VIR: strankarska glasila, informacije sekretarjev posameznih političnih strank, strani političnih strank na Internetu, rezultati lokalnih volitev (vir: Republiška volilna komisija).

** v Republiki Sloveniji je bilo v času lokalnih volitev v letu 1998 konstituiranih 192 občin (opomba: lokalne volitve v letu 1998 so potekale v 190 občinah, saj so bile volitve v občini Horjul naknadno, v mestni občini Koper pa volitve zaradi odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije ni bilo in bodo konec leta 1999).*

*** prvo navedeno število pomeni število izvoljenih županov, ki jih je politična stranka predlagala samostojno kot kandidate samo te politične stranke, drugo navedeno število pa pomeni število izvoljenih županov, ki jih je politična stranka predlagala ali samostojno ali skupaj z drugimi političnimi strankami.*

⁸ Zadnja sprememba zakona o lokalni samoupravi je začela veljati dne 18.11. 1998.

⁹ Kandidate so politične stranke predlagale bodisi samostojno bodisi v navezavi s katero od ostalih političnih strank.

Pri analizi rezultatov lokalnih volitev 1998¹⁰ lahko ugotovimo, da je v vseh kategorijah občin z več kot 10.000 prebivalci premočno zmagala LDS. Ta stranka je v kategoriji občin, ki imajo od 20.000 do 30.000 prebivalcev dobila kar četrtno vseh glasov. Nasploh je LDS v vseh tipih občin dobila konstantno veliko število glasov; manjši padec je zaznati le v občinah od 5.000 do 10.000 prebivalcev, ker je SLS dobila za odstotek več glasov kot LDS. Nasploh so LDS, SDS in DeSUS edine stranke, pri katerih ni večjega nihanja glede na velikost občine, čeprav je DeSUS dobil seveda precej manj glasov kot LDS in SDS. Te stranke dobivajo približno enak delež glasov ne glede na velikost volilnih enot. Pri ZLDS je opaziti trend povečevanja števila glasov z večanjem števila prebivalcev v občini. Pri tej stranki tako lahko sklepamo, da je bolj organizirana zlasti v mestih, kjer ima tudi večjo volilno bazo. Zanimivo je, da se je zlasti ZLSD skozi celoten projekt reforme lokalne samouprave zavzemala za večje občine. Pri SKD in SLS zasledimo ravno nasprotni pojav, saj sta obe stranki veliko močnejši v ruralnih območjih, v mestnih območjih pa nista dobili večjega števila glasov. Neodvisni kandidati so prišli do izraza zlasti v manjših občinah in nekoliko manj v večjih.

Glavna ugotovitev analize lokalnih volitev 1998 je, da so rezultati vseh političnih strank na teh volitvah v veliki meri odvisni od pokrivanja terena, to je od stopnje razvitosti organizacijske mreže občinskih in krajevnih odborov, ki so bili (ali pa ne) sposobni najti ustrezne kandidate, oblikovati liste kandidatov in vložiti kandidature za volitve županov. Stranke, ki imajo oblikovano terensko mrežo občinskih in krajevnih odborov ter so predlagale liste in vlagale kandidature za župane v čim večjem številu občin, so dobile tudi sorazmerno večji delež glasov v primerjavi z manjšimi strankami.

Tabela 4 : Deleži volilnih glasov za LDS, SDS, SLS in SKD glede na velikost občine na lokalnih volitvah v občinske svete 1994 in 1998 (podatki so v %)*

Velikost občine glede na št.preb.	LDS 1994	LDS 1998	SDS 1994	SDS 1998	SLS 1994	SLS 1998	SKD 1994	SKD 1998	Oddanih glasovnic*** (1994)
Do 3000	15.1	**	13.8	**	20.8	**	19.2	**	18102
3001-5000	15.1	17.0	14.7	14.1	19.1	15.4	19.7	15.1	55149
5001-10000	15.1	15.4	13.7	14.7	19.5	16.4	21.9	13.0	142026
10001-15000	16.2	17.8	13.4	12.6	13.6	12.6	20.3	10.6	99421
15001-20000	19.7	22.8	12.0	12.5	14.5	10.5	19.2	11.7	138355
20001-30000	21.3	25.4	13.5	15.6	10.9	9.6	18.7	13.5	87449
30001-100000	17.5	22.1	13.4	14.4	9.6	7.8	16.7	9.3	120882
nad 100000	16.1	24.7	15.9	16.1	6.3	3.8	14.4	7.0	167737
Skupaj država	17.2	22.61	13.8	16.01	12.7	11.81	18.4	12.4 ¹	829119

* podatki Republiške volilne komisije in vladne službe za lokalno samoupravo

** podatki Republiške volilne komisije za najmanjši tip občin (lokalne volitve 1998) so zaradi večinskega volilnega sistema izjemno nezanesljivi, zato razumljivo niso vključeni v analizo

*** razliko do 100% predstavljajo glasovi za vse ostale politične stranke

¹ v analizi so za leto 1998 zajeti le podatki iz občin, kjer se voli po proporcionalnem volilnem sistemu

¹⁰ Pri tej analizi gre seveda za lokalne volitve kandidatov za občinske svete.

Tabela 5: Deleži volilnih glasov za ZLSD, DeSUS in neodvisne liste skupaj glede na velikost občine na lokalnih volitvah v občinskih svetih 1994 in 1998* (podatki so v %)

Velikost občine glede na št. preb.	ZLSD 1994	ZLSD 1998	DeSUS 1994	DeSUS 1998	Neodvisni skupaj 1994	Neodvisni skupaj 1998	Oddanih Glasovnic*** (1998)
do 3000	6.2	**	0.8	**	18.0	**	48890
3001-5000	8.9	7.6	2.0	4.4	11.7	14.2	97558
5001-10000	8.2	7.4	2.7	4.8	13.1	14.7	146005
10001-15000	12.6	10.3	3.1	5.0	8.8	13.6	124675
15001-20000	12.7	10.1	3.2	3.7	7.2	6.2	114787
20001-30000	13.6	9.5	1.2	4.4	9.7	5.7	110811
30001-100000	15.2	13.1	4.9	5.3	9.3	11.0	96700
nad 100000	18.3	14.8	7.7	5.1	7.9	8.0	140562
Skupaj država	13.3	11.41	4.0	5.11	9.5	11.7 ¹	879998

* podatki Republiške volilne komisije in vladne službe za lokalno samoupravo

** podatki Republiške volilne komisije za najmanjši tip občin (lokalne volitve 1998) so zaradi večinskega volilnega sistema izjemno nezanesljivi, zato razumljivo niso vključeni v analizo

*** razliko do 100% predstavljajo glasovi za vse ostale politične stranke

¹ v analizi so za leto 1998 zajeti le podatki iz občin, kjer se voli po proporcionalnem volilnem sistemu

Precej bolj zanimiva pa je primerjalna analiza rezultatov političnih strank na obeh zadnjih lokalnih volitvah. Glede na volilne rezultate je opaziti obstoj treh, med seboj različnih skupin političnih strank. V prvo spadajo tiste, ki so glede na lokalne volitve v letu 1994 pridobile, v drugo skupino lahko prištevamo vse tiste, ki so glede na lokalne volitve 1994 sicer pridobivale, vendar ne v vseh kategorijah občin (občine so kot sem že omenil razdeljene glede na število prebivalcev v občini), v tretji skupini pa so politične stranke, ki so v primerjavi z lokalnimi volitvami 1994 izgubile del volilne podpore.

V prvo skupino lahko uvrstimo le vladno LDS, ki je glede na prejšnje lokalne volitve pridobivala prav v vseh kategorijah občin ne glede na njihovo velikost. Največ je pridobila v največjih občinah (predvsem tistih z nad 15.000 prebivalci, ki jih lahko označimo kot najpomembnejše in tudi najvplivnejše). Očitno se je LDS primarno osredotočila na ta tip občin, saj je tukaj njen volilni rezultat za 3-8% boljši kot na zadnjih lokalnih volitvah. V občinah pod 15.000 prebivalci pa je stranka dobila le za 1-2% več glasov kot leta 1994.

V drugi skupini je na vrhu SDS, ki je skupno sicer pridobila slabe 3% glasov, vendar je predvsem v manjših občinah (tistih z manj kot 15.000 prebivalci) tudi nekaj izgubila. SDS je tako kot LDS pridobila največ predvsem v večjih občinah in sicer med 0.5 in 2.5%. V to skupino bi lahko uvrstili tudi drugo vladno stranko DeSUS, ki je v primerjavi s prejšnjimi lokalnimi volitvami pridobila odstotek glasov. Omenjena stranka je volilne glasove pridobivala prav v vseh kategorijah občin, z izjemo največjih občin, torej Ljubljane in Maribora. Naj omenim še, da v to skupino spadajo tudi nestranski kandidati, ki so v primerjavi s prejšnjimi volitvami več volilnega zaupanja poželi zlasti v manjših občinah.